ಡಾ|| ಟಿ. ದಯಾನಂದ ಪಟೇಲ್

ಹೊಯ್ಸಳ ಶಿಲ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಸಸ್ಯಸಂಪತ್ತು

ಕಲೆ ಸಮಕಾಲೀನ ಸಮಾಜ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಅಂಶವನ್ನು ಎಲ್ಲ ಕಲಾ ಇತಿಹಾಸಜ್ಞರು ಒಪ್ಪುವರಾದರೂ ಸು.ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೧ನೇ ಶತಮಾನದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ೧೪ನೇ ಶತಮಾನದ ಮಧ್ಯಭಾಗದವರೆಗಿನ ಹೊಯ್ಸಳರ ಕಾಲದಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಬರೆಯುವಲ್ಲಿ ದುರದೃಷ್ಟವಶಾತ್ ಈ ಅಂಶವನ್ನು ಅಷ್ಟಾಗಿ ಗಮನಿಸಿದಂತಿಲ್ಲ. ಹೊಯ್ಸಳ ಶಿಲ್ಪಗಳ ವಿವರವಾದ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ಆ ಕಾಲದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಂಶಗಳು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರುತ್ತವೆ. ಹೊಯ್ಸಳರ ಕಾಲದ ದೇವಾಲಯಗಳ ಹಲವಾರು ಶಿಲ್ಪಗಳು ಹಾಗೂ ಅಂಕಣಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸಸ್ಯಗಳು ಚಿತ್ರಿತವಾಗಿವೆ. ಅವು ತುಂಬ ಅಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿರುವ ಕಾರಣ ಅವನ್ನು ಖಚಿತವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಕೆಲವು ಉತ್ತಮ ಕೆತ್ತನೆಗಳನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸುವುದರಿಂದ ಹೊಯ್ಸಳ ಕಾಲದ ಸಸ್ಯಸಂಪತ್ತಿನ ಬಗ್ಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಅಂಶಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಆಲ, ತಮಾಲ, ಅರಳಿ, ಬಾಳೆ, ಮಲ್ಲಿಗೆ ಮತ್ತು ಕಬ್ಬು ಮೊದಲಾದ ಕೆಲವು ಮರಗಿಡಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ.

ಆ ಕಾಲದ ಹಲವಾರು ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಆಗಿನ ಸಸ್ಯಸಂಪದದ ಬಗ್ಗೆ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಿವೆ. ಮರಗಳು, ಗಿಡಗಳು, ಪೊದರುಗಳು ಹಾಗೂ ವನಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಿವೆ. ಕೃಷ್ಣರಾಜನಗರ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಲಾಲನಹಳ್ಳಿಯ ಶಾಸನವೊಂದರಲ್ಲಿ ಹುಣಿಸೇಮರದ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಸ್ತಾಪವಿದೆ.[1] ಟಿ. ನರಸೀಪುರ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ತಲಕಾಡಿನ ಶಾಸನವೊಂದರಲ್ಲಿ ಅಡಿಕೆ ತೋಟದ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಸ್ತಾಪವಿದೆ.[2] ಟಿ. ನರಸೀಪುರದ ಸೋಮನಾಥಪುರದ ಶಾಸನವೊಂದರಲ್ಲಿ ತಾವರೆ, ಅಡಿಕೆ, ಶ್ರೀಗಂಧ, ಅರಿಸಿನ ಮತ್ತು ಏಲಕ್ಕಿ—ಇವನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ.[3] ಗುಂಡ್ಲುಪೇಟೆ ತಾಲ್ಲೂಕು ಬಂಡೀಪುರದ ಶಾಸನವೊಂದರಲ್ಲಿ ಹೂವಿನತೋಟದ (ಪೂಂದೋಟಿಯಂ) ಬಗ್ಗೆ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ.[4] ನಂಜನಗೂಡು ತಾಲ್ಲೂಕು ಹೆಮ್ಮರಗಾಲದ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ[5] ಅರಳೀಮರದ ಬಗ್ಗೆ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಗುಂಡ್ಲುಪೇಟೆ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ರಾಘವಪುರದ[6] ಮತ್ತೊಂದು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಗಿಡ–ಮರಗಳ ಪ್ರಸ್ತಾಪವಿದೆ. ಎಂದರೆ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿನ ಸಸ್ಯಸಮೃದ್ಧಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಇವು ಸಾಕ್ಷ್ಯಾಧಾರಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ. ಕಲ್ಲತ್ತಿಮರ, ಚಿಂಚಮರ, ಹೊಂಗೇಮರವೆ,

---

1. ಎ. ಕ, ಸಂ. V, ಕೃನಾ. ೧೧೪
2. ಅದೇ, ತೀನ. ೧೫೧
3. ಅದೇ, ತೀನ. ೮೮
4. ಅದೇ, ಸಂ. III, ಗುಂ. ೧೮೭
5. ಅದೇ, ನಂ. ೩೨೯
6. ಅದೇ, ಗುಂ. ೯೦

ಆಲದಮರ, ಗೋಟ್ಟೆಯಮರ, ಕಗ್ಗಲಿಮರ, ಮತ್ತಿಮರ ಮೊದಲಾದುವನ್ನು ಹೆಸರಿಸಿದೆ. ನಾಗಮಂಗಲದ[7] ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ನೇರಳೆಮರ, ಬೇಲದಗಿಡ ಮತ್ತು ಪರಿಶುದ್ಧ ಪಾರಿಜಾತ ಪುಷ್ಪಗಳು ಉಲ್ಲೇಖಿತವಾಗಿವೆ. ಮಂಡ್ಯ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಹೊಸಬೂದನೂರಿನ[8] ಶಾಸನವೊಂದ ರಲ್ಲಿ ಅಡಿಕೆ, ತೆಂಗು ಮೊದಲಾದ ಮರಗಳ ಉಲ್ಲೇಖ ವಿದೆ. ನಾಗಮಂಗಲ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಅಳಿಸಂದ್ರದ[9] ಶಾಸನ ವೊಂದರಲ್ಲಿ ಗಂಧದಮರ, ಕಲ್ಲತ್ತಿಮರ, ನೇರಳೇಮರ, ಹುಣಿಸೇಮರ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಹೆಸರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮದ್ದೂರು ತಾಲ್ಲೂಕು ವೈದ್ಯನಾಥಪುರದ[10] ಶಾಸನ ವೊಂದು ವೃಂದಾವನ (ಹೂದೋಟ) ನಿರ್ಮಾಣದ ಬಗ್ಗೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದೆ. ಮದ್ದೂರು ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ತಿಪ್ಪೂರದ[11] ಮತ್ತೊಂದು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಪಾರಿಜಾತದ ಮರ ಮತ್ತಿತರ ಪುಷ್ಪಗಳನ್ನು ಹೆಸರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಹೊಯ್ಸಳ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಸ್ಯಸಂಪದದ ಚಿತ್ರಣ ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಶಿಲ್ಪಿ ಅವನ್ನು ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕ ವಾಗಿ ಹಲವಾರು ಶಿಲ್ಪಗಳು ಹಾಗೂ ಅಂಕಣಶಿಲ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ಕಡೆದಿರುವನು. ಹಳೇಬೀಡಿನ ಹೊಯ್ಸಳೇಶ್ವರ ದೇವಾ ಲಯ,[12] ಬೇಲೂರಿನ ಚೆನ್ನಕೇಶವ ದೇವಾಲಯ,[13] ಸೋಮನಾಥಪುರದ ಕೇಶವ ದೇವಾಲಯ,[14] ದೊಡ್ಡ ಗದ್ದವಳ್ಳಿಯ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿ ದೇವಾಲಯ,[15] ಗೋವಿಂದನ ಹಳ್ಳಿ ಪಂಚಲಿಂಗೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯ,[16] ಮೊಸಳೆಹೊಸಹಳ್ಳಿಯ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ ದೇವಾಲಯ,[17] ನುಗ್ಗೇಹಳ್ಳಿಯ ಲಕ್ಷ್ಮೀನರಸಿಂಹ ದೇವಾಲಯ,[18] ಅಮೃತಪುರದ ಅಮೃತೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯ,[19] ಕಿಕ್ಕೇರಿಯ ಬ್ರಹ್ಮೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯ,[20] ಮೊದಲಾದ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಸ್ಯಸಂಪತ್ತಿನ ವಿಪುಲ ಚಿತ್ರಣ ನಮಗೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಅರಳೀಮರ : ಅರಳಿ ಹಿಂದೂಗಳಿಗೆ ಪವಿತ್ರವಾದ ವೃಕ್ಷ. ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಭಾರತದ ಎಲ್ಲ ನಗರ ಹಾಗೂ ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿನ ಜನತೆ ಇದನ್ನು ಪವಿತ್ರವಾದ ವೃಕ್ಷವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿ ಪೂಜಿಸುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಹೊಯ್ಸಳ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವತದ ಕಥೆಯನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವ ಪಟ್ಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಅರಳೀಮರ ಅನೇಕ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರು ತ್ತದೆ. ಮೊನಚಾದ ಎಲೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುವ ಮರಗಳನ್ನು ಕಡೆಯಲಾಗಿದೆ. ಗಾರ್ದಭಾಸುರನೊಡನೆ ಕೃಷ್ಣನ ಕಾಳಗ, ಗೋವರ್ಧನ ಗಿರಿಯನ್ನು ಕೃಷ್ಣ ಎತ್ತುತ್ತಿರುವುದು ಹಾಗೂ ಇಂದ್ರ ಅದನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತಿರುವುದು, ಶಿಶು ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಗೋಪಿಯರಿಗೆ ನೀಡುತ್ತಿರುವುದು ಮೊದ ಲಾದ ಪ್ರಸಂಗಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವ ಪಟ್ಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಅರಳಿ ಮರದ ಕೆತ್ತನೆ ಸುಂದರವಾಗಿದೆ.

ಆಲದಮರ : ಬಹಳ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿ ರುವ, ಈಗಲೂ ಬೆಳೆಯಲಾಗುತ್ತಿರುವ ಆಲವು ಹೊಯ್ಸ

---

7. ಅದೇ, ಸಂ. VII, ನಾಮಂ. ೧ ಮತ್ತು ೭
8. ಅದೇ, ಮಂ. ೫೬
9. ಅದೇ, ನಾಮಂ. ೭೨
10. ಅದೇ, ಮಂ. ೬೯
11. ಅದೇ, ಮದ್ದೂರು ೫೪
12. ಎಂ. ಎ. ಆರ್., ೧೯೩೦, ಪು. ೩೩, ೧೨ (ಚಿತ್ರ ೧)
13. ಆರ್. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್. ಆರ್ಕಿಟೆಕ್ಚರ್ ಅಂಡ್ ಸ್ಕಲ್ಪ್ಚರ್ ಇನ್ ಮೈಸೂರು, ಸಂ. II ಮತ್ತು ಎಂ. ಎ. ಆರ್., ೧೯೩೧, ಫಲಕ X
14. ಎಂ.ಎ.ಆರ್., ೧೯೩೨, ಪು. ೧೬
15. ಆರ್. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್, ಪೂರ್ವೋಕ್ತ III
16. ಎಂ. ಎ. ಆರ್, ೧೯೩೩, ಪು. ೧೫
17. ಅದೇ, ಫ. III ಮತ್ತು ಫ. IV (ಚಿತ್ರ 2)
18. ಅದೇ, ಫ. VII (ಚಿತ್ರಗಳು ೧ ಮತ್ತು ೨)
19. ಅದೇ, ೧೯೩೦, ಫ. III (ಚಿತ್ರ ೩)
20. ಅದೇ, ೧೯೧೫, ಪು. ೨೨

ಳರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸರ್ವೇಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿದ್ದಂತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ನೆರಳಿಗಾಗಿ ಇದನ್ನು ನೆಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಹೊಯ್ಸಳ ದೇವಾಲಯದ ಪಟ್ಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕಡೆ ಇದರ ಚಿತ್ರಣವಿದೆ. ಯಮುನೆಯ ದಡದ ತೋಪುಗಳಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣ ಕ್ರೀಡಿಸುತ್ತಿರುವುದು, ಪಾಂಡವರ ವನವಾಸ ಪ್ರಸಂಗ, ಭೀಮ ಹಿಡಿಂಬನನ್ನು ವಧಿಸಿ ಅವನ ಸೋದರಿಯನ್ನು ವಿವಾಹವಾಗುವ ಪ್ರಸಂಗ-ಇವುಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ಆಲವನ್ನು ಅದರ ಕೊಂಬೆರಂಬೆಗಳು ಹಾಗೂ ಎಲೆಗಳ ಸಮೇತ ಸುಂದರವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ತೆಂಗಿನಮರ : ಹೊಯ್ಸಳ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ತೆಂಗಿನಮರದ ಚಿತ್ರಣ ಕೆಲವು ಕಡೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಆನೆಯ ಅಲಂಕಾರ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವ ಪಟ್ಟಿಕೆಗಳು ಹಾಗೂ ಕಂಸನ ನಗರ ಚಿತ್ರಿಸುವ ಭಾಗವತದ ಪಟ್ಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ತೆಂಗಿನಮರವನ್ನು ಅದರ ಅಗಲವಾದ ಗರಿಗಳು ಹಾಗೂ ಕಾಯಿಗಳ ಗೊನೆಗಳ ಸಮೇತ ಕಡೆಯಲಾಗಿದೆ. ತೆಂಗಿನಮರದ ಅತಿಯಾದ ಎತ್ತರವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಗರಿಗಳು ಆಕಾಶವನ್ನು ಮುಟ್ಟುವಂತೆ ತುಂಬಾ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಶಿಲ್ಪಿ ಕಡೆದಿರುವನು. ಮರದ ಗೊನೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಯಿಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವುದು ಹೊಯ್ಸಳ ಶಿಲ್ಪಿಯ ಕಲಾನೈಪುಣ್ಯ ಹಾಗೂ ಪರಿಪಕ್ವತೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ತೆಂಗಿನಕಾಯಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಅದರ ಎಲ್ಲ ಭಾಗಗಳೂ ಉಪಯೋಗಕ್ಕೆ ಬರುವುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ 'ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷ'ವೆಂದೇ ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ.

ತಮಾಲ ವೃಕ್ಷಗಳು : ಹೊಯ್ಸಳ ದೇವಾಲಯಗಳ ಶಿಲ್ಪಗಳು ಹಾಗೂ ಪಟ್ಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ತಮಾಲವೃಕ್ಷವನ್ನು ತುಂಬ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ವೇಣುಗೋಪಾಲನನ್ನಾಗಿ ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ಭಿತ್ತಿಶಿಲ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ಅವನು ತಮಾಲವೃಕ್ಷವನ್ನು ಒರಗಿರುವಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ವೇಣುಗೋಪಾಲನಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿರುವ ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ಶಿಲ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣ ಅಡ್ಡಗಾಲು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ತಮಾಲವೃಕ್ಷವನ್ನು ಒರಗಿಕೊಂಡು ಉದ್ದನೆಯ ಕೊಳಲ ನೂದುತ್ತಿರುವಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ. ವೃಕ್ಷದ ಕೊಂಬೆಗಳು ದೇವರು ಮತ್ತು ಇತರರಿಗೆ ನೆರಳು ನೀಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸಸ್ಯಸಂಪದವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಲು ಹೊಯ್ಸಳ ಶಿಲ್ಪಿಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಾಧಾನ್ಯ ನೀಡಿರುವರು.

ಬಾಳೆ : ಸೋಮನಾಥಪುರದ ಕೇಶವ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣ ನಿಂತಿರುವ ಭಂಗಿಯಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ಶಿಲ್ಪವಿದ್ದು, ಬಾಳೆಯಗಿಡ, ಮುಸಲ, ಚಕ್ರ, ಶಂಖಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದಿರುವುದನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಯಮುನೆಯ ತೀರದಲ್ಲಿ ಗೋಪಿಯರೊಡನೆ ಜಲಕ್ರೀಡೆಯಾಡುತ್ತಿರುವ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿರುವ ಭಿತ್ತಿಪಟ್ಟಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸುಂದರವಾದ ಬಾಳೆಯಗಿಡವನ್ನು ಕೆತ್ತಲಾಗಿದೆ. ದಕ್ಷಿಣಭಾರತದ ಎಲ್ಲ ಕಡೆ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಇದನ್ನು ಬೆಳೆಯಲಾಗುವುದು. ದಪ್ಪ ಕಾಂಡದಿಂದ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೆ ವಿಶಾಲವಾಗಿ ಹರಡಿರುವ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಎಲೆಗಳನ್ನು ಕೆತ್ತಲಾಗಿದೆ.

ಮಾವು : ಕೃಷ್ಣ ಯಮುನೆಯ ತೀರದಲ್ಲಿನ ತೋಪುಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರೀಡಿಸುತ್ತಿರುವುದು, ಗಾರ್ದಭಾಸುರನೊಡನೆ ಕೃಷ್ಣನ ಕಾಳಗ, ಗೋವರ್ಧನ ಪರ್ವತವನ್ನು ಕೃಷ್ಣ ಎತ್ತುತ್ತಿರುವುದು ಹಾಗೂ ಇಂದ್ರ ಅವನನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಮೊದಲಾದುವನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ಹೊಯ್ಸಳ ದೇವಾಲಯಗಳ ಪಟ್ಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಾವಿನಮರಗಳ ಸುಂದರ ಚಿತ್ರಣವಿದೆ. ತೋಪುಗಳಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಅನೇಕ ಮರಗಳಿದ್ದು, ಸಾಕಷ್ಟು ಕೊಂಬೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು ಛತ್ರಿಯಂತೆ ಒಳ್ಳೆಯ ನೆರಳು ನೀಡುವಂತಿವೆ. ಕೊಂಬೆಗಳು ದಪ್ಪವಾಗಿಯೂ ಬಲಿಷ್ಠವಾಗಿಯೂ ಇರುವಂತಿದೆ.

ಕಬ್ಬು : ಹೊಯ್ಸಳ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಮನ್ಮಥನನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸಿರುವ ಕಡೆಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕಬ್ಬನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕಬ್ಬಿನ ಜಲ್ಲೆಯ ಉದ್ದನೆಯ ಆಕಾರವನ್ನು ಮತ್ತು ಮಧ್ಯ ಮಧ್ಯ ಇರುವ ಗಿಣ್ಣನ್ನು ಬಹಳ ಸುಂದರವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಕಬ್ಬಿನಿಂದ ತಯಾರಾದ ಬೆಲ್ಲ ಇಂದಿಗೂ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಭಾರತದ ಎಲ್ಲೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಇದರ ಕೃಷಿ ಆಗುತ್ತಿದೆ.

ಪಾರಿಜಾತ ವೃಕ್ಷ ; ಪೌರಾಣಿಕ ಸಂಬಂಧ ಪಡೆದಿರುವ ಈ ಪವಿತ್ರ ವೃಕ್ಷವನ್ನು ಕೇಶವ ದೇವಾಲಯದ ಬೃಹದ್ ಭಿತ್ತಿಶಿಲ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ಸುಂದರವಾಗಿ ಕೆತ್ತಲಾಗಿದೆ. ಕೃಷ್ಣ ಸತ್ಯಭಾಮೆಯರನ್ನು ತನ್ನ ಭುಜಗಳ ಮೇಲೆ ಹೊತ್ತಿರುವ ಗರುಡನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹೂವಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ ಈ ಮರದ ಕೊಂಬೆಯೊಂದನ್ನು ಸುಂದರವಾಗಿ ಕೆತ್ತಲಾಗಿದೆ. ಸುವಾಸನೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಈ ಹೂವುಗಳು ದೇವ-ದೇವತೆಯರ ಪೂಜೆಗೆ ಪರಮಯೋಗ್ಯವಾಗಿವೆ.

ತೋಪುಗಳು ಮತ್ತು ವನಗಳು : ಹೊಯ್ಸಳ ದೇವಾಲಯುಗಳಲ್ಲಿ, ರಾಮಾಯಣ, ಭಾಗವತ ಮತ್ತು ಮಹಾಭಾರತ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ಭಿತ್ತಿಶಿಲ್ಪಗಳು ಹಾಗೂ ಪಟ್ಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಸ್ಯಸಂಪದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯ ನೀಡುವ ತೋಪುಗಳು ಹಾಗೂ ವನಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸ ಲಾಗಿದೆ. ದೇವಾಲಯದ ಶಿಲ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿತವಾಗಿರುವ ಈ ತೋಪು-ವನಗಳಲ್ಲಿ ಅಡಿಕೆ, ಕಲ್ಲತ್ತಿ, ತುಗ್ಗಿಲ,ಬಂಬು, ತೇಗ, ಹೊಂಗೆ, ಕಗ್ಗಲಿ, ನೇರಳೆ, ಹಲಸು, ಶ್ರೀಗಂಧ, ಮತ್ತಿ, ಬೀಟೆ, ಬೇಲದಮರ ಮೊದಲಾದುವು ಇದ್ದಿರ ಬೇಕು. ಅವನ್ನು ಅಷ್ಟು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಕೆತ್ತದಿರು ವುದರಿಂದ ಅವುಗಳ ಪ್ರಭೇದವನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಹೊಯ್ಸಳರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಗಿಡಮರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ತೋಪುಗಳು ಹಾಗೂ ವನಗಳು ಸಾಕಷ್ಟಿದ್ದವು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಇವು ಸಾಕ್ಷ್ಯಾಧಾರ ಗಳಾಗಿವೆ.

ಫಲ-ಪುಷ್ಪಗಳು : ಹೊಯ್ಸಳ ದೇವಾಲಯದ ಪಟ್ಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿನ ಶಿಲ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ದೇವ-ದೇವತೆಯರ ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವು ಬಗೆಯ ಫಲ-ಪುಷ್ಪಗಳಿರುವಂತೆ ಚಿತ್ರಿತವಾಗಿದೆ. ಬಾಳೆ, ಮಾವು, ಅಡಿಕೆ, ನೈದಿಲೆ, ಮಲ್ಲಿಗೆ, ಪಾರಿಜಾತ, ತಾವರೆ ಮೊದಲಾದ ಫಲ-ಪುಷ್ಪಗಳು ಇದರಲ್ಲಿ ಸೇರಿವೆ. ಅನೇಕ ಶಿಲ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಲೆಗಳನ್ನು ಕಡೆಯಲಾಗಿದೆ. ಈ ಪಟ್ಟಿಕೆಗಳು ಹಾಗೂ ಶಿಲ್ಪಗಳು ಹೊಯ್ಸಳರ ಕಾಲದಲ್ಲಿನ ಸಸ್ಯಸಂಪದದ ವಿಪುಲ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ನೀಡುತ್ತವೆ. ಮರ-ಗಿಡಗಳು, ತರು-ಲತೆ-ಗುಲ್ಮಗಳ ವೈವಿಧ್ಯಕ್ಕೆ ಇವು ಪ್ರತೀಕ ವಾಗಿವೆ.